

Obnova oken Arcibiskupského paláce

PETR HEŘMAN

V nedávné době byly zpracovány materiály, z nichž se bude vycházet při provádění oprav průčelí Arcibiskupského paláce v Praze. Jednou z hlavních otázek, která s nimi souvisí, je výměna oken, popřípadě jejich oprava. Při ní se stále výrazněji uplatňuje požadavek investora na osazení do špalety proti dnešnímu systému ven a dovnitř otevíravých oken. Ve snaze sladit současné potřeby s rekonstrukcí původního architektonického záměru fasády a se širšími urbanistickými vztahy prostředí byl zkoumán jejich historický vývoj. Předmětem průzkumu bylo tedy zejména jednoznačně ověřit původní systém okenních prvků.

Arcibiskupský palác má hlavní fasádu orientovanou na jih s devíti okenními osami. První renesanční přestavba z roku 1562—4 od Oldřicha Aostalise de Sala byla překomponována v barokním slohu roku 1669—94 Jeanem Baptistou Matheym. Tato stavba měla pouze 7 okenních os, avšak vertikálně již byla vyvinuta jako dnešní rokoková fasáda od Jana Josefa Wircha z let 1764—65, která rozšířila původní stavbu o dva rizality. Průčelí je skladebně rozvrženo do několika etází. V přízemí ještě rozeznáváme původní Matheyovo okenní ostění vedle vstupního portálu budovy, první patro není kompozičně zvlášť akcentováno, zato hlavní důraz je položen na druhé poschodí, které je ještě navíc architektonicky zdůrazněno kompozičním propojením velikým pilastrovým řádem s okny třetího patra, lépe

řečeno polopatra. Nad touto kompozicí je umístěna pavilónová stavba o třech okenních osách, která zdůrazňuje symetrické chápání fasády. Akcenty tu vytváří i použití balkónových oken a balkónů ve druhém patře u tří středních os a u obou rizalitů, v prvním patře u střední okenní osy.

Poslední ucelenou vývojovou fází byla tedy rokoková přestavba z let 1764—65. To, co následovalo, byly již jen drobnější třeba dosti výrazné zásahy. Tak již z Hergetova pohledu z roku 1792 je zřejmé, že palác měl dvojítá okna, ven a dovnitř otevíravá. O několik let později roku 1796 měl však podle téhož autora žaluzie ve druhém patře. I když tento ikonografický materiál, nemůžeme ještě považovat za nezvratný důkaz probíhajících přestaveb, je pro nás velmi poučný.

Otevřenou otázkou však zůstalo, zda okna zachycená na pohledu z roku 1792 nebyla vlastně původní, z rokokové přestavby roku 1765. To by bylo zajímavé poznání pro stavební historii Prahy, protože dodnes byla za nejstarší považována dvojítá okna u Kaunického paláce (1773—75 Ant. Schmidt). Pro ověření této zajímavosti byla nejvěrohodnějším materiálem památka sama, a proto byla podrobená zevrubné analýze.

Všechna okna na dnešním jižním průčelí jsou dvojítá, ven a dovnitř otevíravá, kromě pavilónové nástavby, která má jen jednoduchá, dovnitř otevíravá okna (shodně s Hegerem 1792). Odchylkou jsou i tři

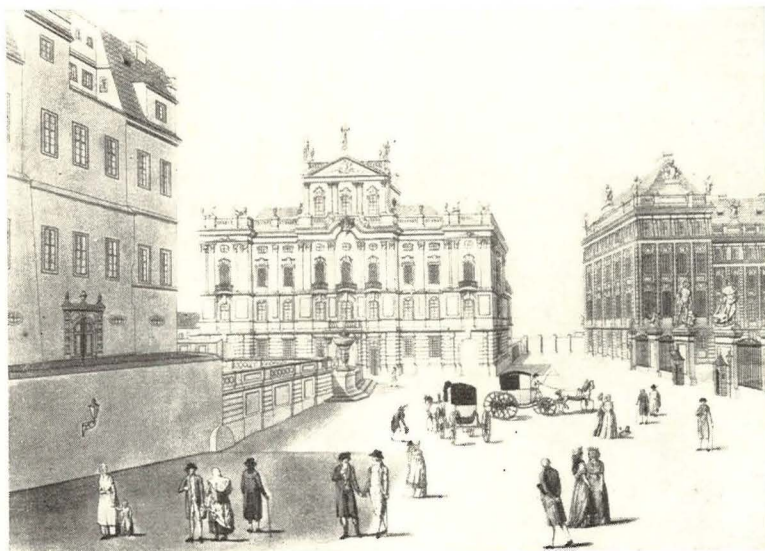
Na Hradčanském náměstí

Arcibiskupský palác, průčelí, J. J. Wirch, 1764—65

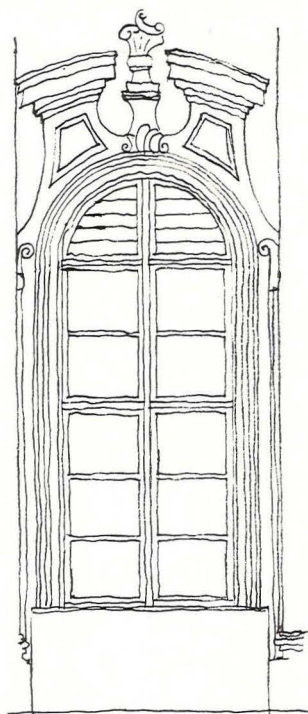

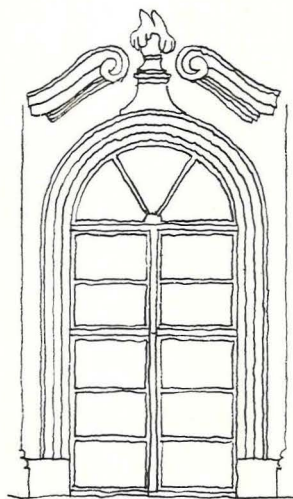
Arcibiskupský palác na rytinách F. a Fr. Hegerů z r. 1796

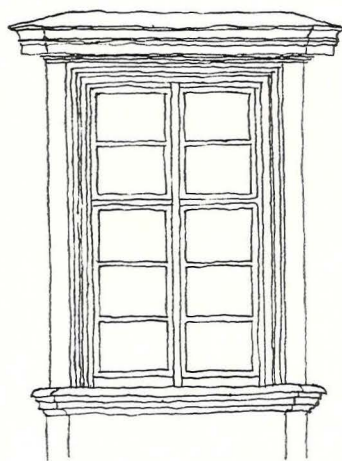
Okna v Arcibiskupském paláci
(Kresby arch. P. Heřmana)

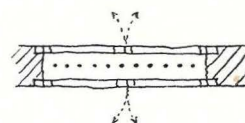
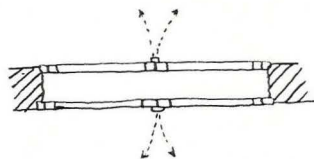
DRUHÉ PATRO

PODKROVÍ

PŘÍZEMÍ

ALT. 1

ALT. 4

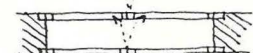
ALT. 2

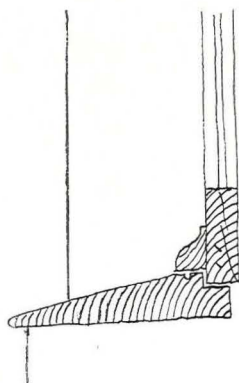
ALT. 5

ALT. 3

ALT. 5a

Arcibiskupský palác — 2. patro, jižní průčelí, západní nároží — dveře na balkón po novodobé úpravě

Arcibiskupský palác — 2. patro, jižní průčelí — původní členění balkónových dveří (Snímky J. Janatková)

prostřední eliptická okna 4. podlaží, kde jsou pouze vnější ven otevíravá křídla (v rozporu s Hegerovým pohledem 1792, kde jsou zachycena jako jednoduchá, avšak dovnitř otevíravá). Průzkum oken v přízemí a v 1. patře nepřinesl žádné zajímavé poznatky. Avšak v druhém poschodí, které je v celé architektuře nejvýznamnější, se podařilo dešifrovat mnoho ze stavební historie budovy.

Při provedení sondy ostění bylo odkryto deštění špalety a otlučena omítka. Sonda prokázala, že deštění špalety bylo pravděpodobně dodatečné, neboť pod ním byl zjištěn nátěr olejovou barvou. Dále tu bylo

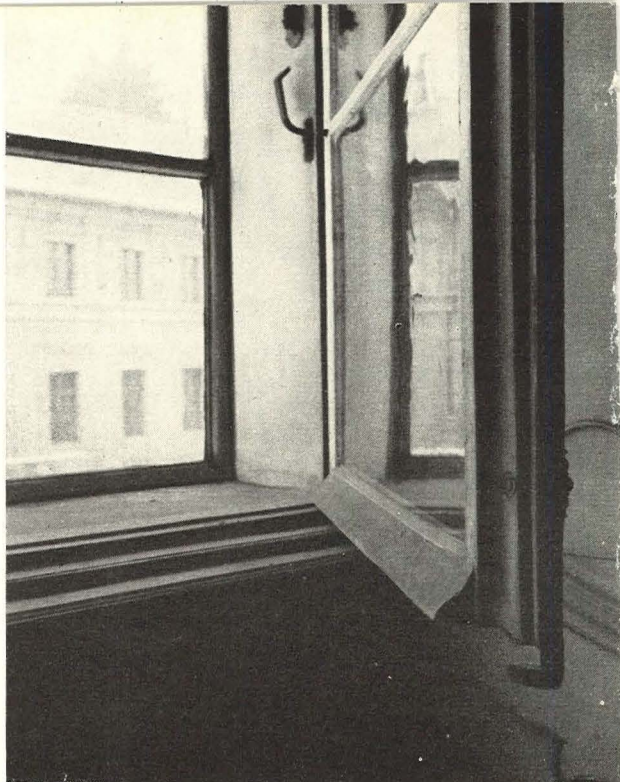
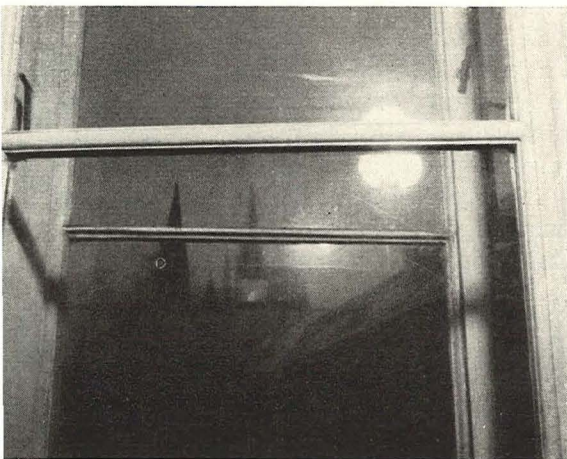
ověřeno, že budova nemá kamenná ostění a že rám vnějšího a vnitřního okna byl vzájemně spojen zinkovým drátem. V tomto směru se tedy nepodařilo získat dosti prokazatelný materiál k potvrzení způsobu původního osazení oken.

Další průzkum byl zaměřen na tvarovou analýzu jednotlivých oken ve 2. patře. Zajímavým poznatkem bylo například srovnání příčníků oken, kde se projevuje diametrálně odlišná profilace u vnitřních a vnějších oken. Stejně pozoruhodným poznatkem je nález svodnice dešťové vody na vnější spodní hraně vnitřního okna. Dalším zajímavým zjištěním je půlkruhové

*Arcibiskupský palác — jižní průčelí —
sonda s nálezem olejové barvy a drátěné spojnice
rámů. Je patrné odhalené cihelné ostění*

*Arcibiskupský palác — příčníky vnějšího
a vnitřního okna v 2. patře východního průčelí
různost profilace*

*Arcibiskupský palác — 2. patro jižního průčelí —
svodnice pro dešťovou vodu u vnitřního okna*

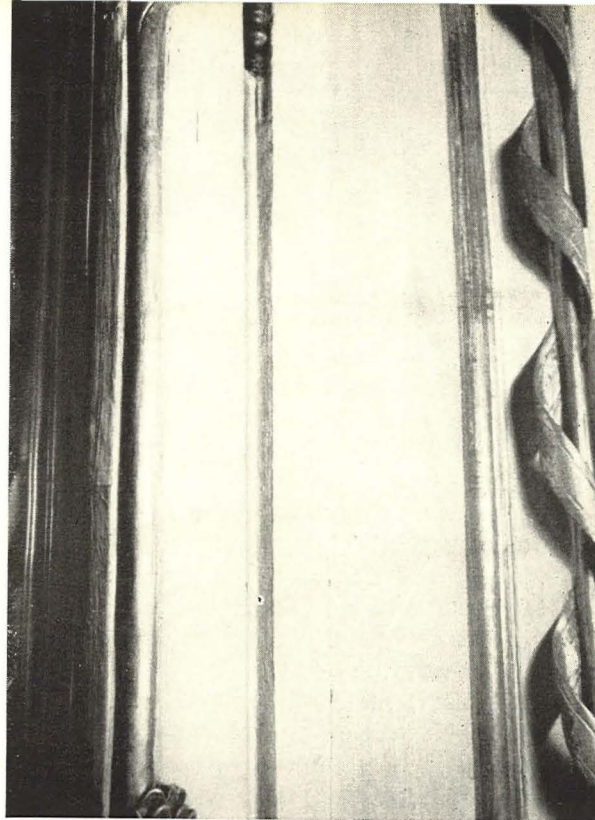
*Arcibiskupský palác — jižní průčelí —
stružka pro dešťovou vodu*

*Arcibiskupský palác — 2. patro jižního průčelí,
západní nároží — balkónové dveře.
Stopa po původním příčníku před novodobou
úpravou (Snímky J. Janatková)*

slepé okno, členěné dvěma radiálními příčnickými, které je umístěno nad balkónovými okny. Tato okna jsou z vnější strany zakryta zbytky žaluzií (viz nákres). Dalším nálezem je stružka pro odvedení dešťové vody na vnější straně prahu u vnitřního okna. Z těchto nálezů můžeme dovodit, že původní rokoková okna byla jednoduchá, dovnitř otevíravá. Dokazuje to nejen jejich úprava, která počítá s přímým stykem s dešťovou vodou, ale i různost profilace vnějších a vnitřních okenních křídel, jež je dokladem jejich nesoučasného vzniku. Dále o tom přesvědčuje i nález slepého zasklení nadokenního půlkruhového záklenku, které by u dvojitých oken nemělo žádný výtvarný smysl. Souvislost vnitřních okenních křídel s původní architekturou interiéru je jasně dána výzdobou vnitřků balkónových dveří. Dalším prvkem, který navíc potvrzuje toto zjištění, je i výzdoba vnější strany vnitřních křídel balkónových dveří, která se již neprojevuje u vnějších křídel. K zajímavým výsledkům došel průzkum kování vnitřních křídel. Bylo zjištěno, že se jedná o výrobky provedené z tmavého kovu, který byl pozlacený. Analýzou balkónových dveří západního rizalitu jižního průčelí v 2. patře bylo zjištěno, že tu byla provedena dodatečná adaptace příčníků, kde dva vyjmuté byly nahrazeny jedním novým. Jedná se zřejmě o zásah související s úpravami snad z 2. pol. 19. stol.

Průzkumem tedy bylo jednoznačně prokázáno, že původní rokoková okna Arcibiskupského paláce v Praze byla ještě jednoduchá, dovnitř otevíravá a že pravdě-

podobně již za nedlouhou dobu byla doplněna o vnější křídla a později i o žaluzie, z nichž se dosud zachoval zbytek u záklenků ve 2. patře. Původní architektonický výraz si dodnes zachovala jen okna půdního pavilónu, který nesloužil ke stálému obývání; proto tu nebyl zájem na provedení dokonalejší tepelné izolace osazením vnějších okenních křídel.

Na základě těchto poznatků byly pak vydány směrnice k rekonstrukci původního rokokového architektonického výrazu jižního průčelí Arcibiskupského paláce v Praze. S přihlédnutím k současným potřebám budou okna upravena jako zdvojená nebo dvojítá, dovnitř otevíravá při zachování a plném respektování původních rokokových křídel.